ข้าว นอกจากจะเป็นพืชอาหารที่สำคัญแล้ว
ข้าวยังใช้เป็นส่วนหนึ่งใน**พิธีกรรม ความเชื่อ** และ**ก่อให้เกิด**
ประเพณี เทศกาล วัฒนธรรมข้าวที่สำคัญมากมาย...
และนี่คือตัวอย่างบางส่วนของวัฒนธรรมข้าวของชาวอาเซียน

ประเพณี เทศกาล วัฒนธรรม ข้าว ในอาเซียน

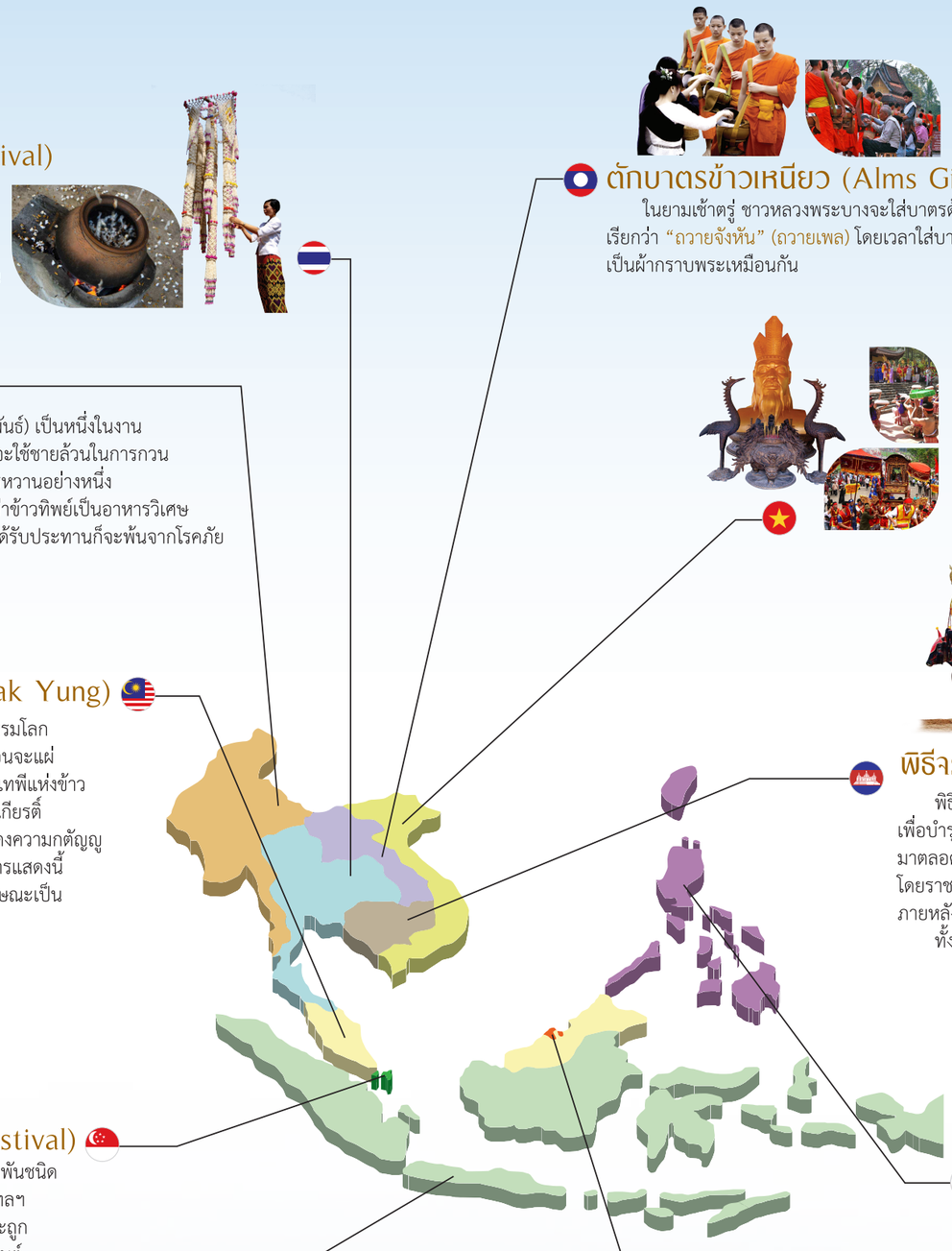

ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก (Rice Wreaths Art Festival)

ชาวบ้านฟ้าหยาด อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร จะนำข้าวตอกที่ได้จากการคั่วข้าวเปลือกข้าวเหนียว มาร้อยเป็นมาลัยสายยาวแทน "ดอกมณฑารพ" อันเป็นดอกไม้ทิพย์แห่งสรวงสวรรค์ แล้วจัดขบวนแห่เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เนื่องในเทศกาลวันมาฆบูชา ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวอีสานที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาเฉพาะที่ชุมชนบ้านฟ้าหยาดแห่งนี้แห่งเดียวในโลก

ตักบาตรข้าวเหนียว (Alms Giving Ceremony)

ในยามเช้าตรู่ ชาวหลวงพระบางจะใส่บาตรด้วยข้าวเหนียวเพียงอย่างเดียว เพราะเมื่อถึงเวลาฉัน ชาวบ้านจะยกสำรับกับข้าวไปถวายที่วัด เรียกว่า "ถวายจังหัน" (ถวายเพล) โดยเวลาใส่บาตรจะนั่งคุกเข่า ผู้หญิงจะนุ่งซิ่น ส่วนผู้ชายจะนุ่งกางเกงขายาว มีผ้าสไบพาดไหล่ไว้สำหรับเป็นผ้ากราบพระเหมือนกัน

กวนข้าวทิพย์ (Htaman)

งานบุญเดือนสิบเอ็ด หรือ เดือนดะโบ๊ะดแว (เดือนกุมภาพันธ์) เป็นหนึ่งในงานประเพณี 12 เดือน ของเมียนมา มีความแตกต่างจากไทย คือ จะใช้ชายล้วนในการกวน "ข้าวทิพย์" ("ข้าวมธุปายาส" หรือ "ข้าวยาคู") ซึ่งเป็นอาหารหวานอย่างหนึ่ง ประเพณีนี้มีการจัดขึ้นแต่โบราณตามความเชื่อในพุทธประวัติ ว่าข้าวทิพย์เป็นอาหารวิเศษ ดังนั้นก่อนการรับประทานจะต้องบูชาและตั้งจิตอธิษฐาน ผู้ใดได้รับประทานก็จะพ้นจากโรคภัย ร่างกายแข็งแรง มีสติปัญญาดี เป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

เทศกาลบูชากษัตริย์หุ่ง (Hung King Festival)

หนึ่งในเทศกาลสำคัญที่สุดของประเทศ จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงและแสดงความเคารพ ต่อกษัตริย์หุ่ง กษัตริย์พระองค์แรกตามตำนานของเวียดนาม ซึ่งว่ากันว่าเป็นผู้ริเริ่มสอนให้ประชาชนปลูกข้าว เทศกาลนี้มีการเฉลิมฉลองเป็นเวลาหลายวัน ณ วัดของกษัตริย์หุ่ง บนเขาเหงียหลิง มีการปล่อยบอลลูนและโคมไฟลอยในคืนก่อนวันพิธีหลัก จากนั้นชาวเวียดนามนับล้านจะหลั่งไหลไปยังวิหารหุ่ง เพื่อเข้าร่วมพิธีเซ่นไหว้บรรพกษัตริย์หุ่ง และต่อด้วยขบวนเฉลิมฉลองมากมาย

"มะโย่ง" หรือ "เมาะโย่ง" (Mak Yong, Mak Yung)

คือ ละครรำที่องค์การยูเนสโกขึ้นทะเบียนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมโลก มีต้นกำเนิดจากในวังของเมืองปัตตานี เมื่อประมาณ 400 ปีก่อน ก่อนจะแผ่ขยายการร่ายรำมาถึงรัฐกลันตัน การแสดงนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบูชาเทพีแห่งข้าว "มักฮียัง" (MAK HIANG) มีเนื้อเรื่องหลายตอนเช่นเดียวกับเรื่องรามเกียรติ์ ในการแสดงจะมีหมอทำพิธีทรงวิญญาณมักฮียัง เพื่อให้ชาวบ้านแสดงความกตัญญูต่อความเมตตาที่มักฮียังประทานน้ำนมมาเป็นเมล็ดข้าว ภายหลังการแสดงนี้ได้พัฒนามาเป็นละครที่เรียกว่า "มะโย่ง" หรือ "เมาะโย่ง" ซึ่งมีลักษณะเป็นการร้องรำที่มีดนตรีประกอบนั่นเอง

พิธีจรัตเปรี๊ยะนองกอล (Pithi Chrat Preah Neanng Korl)

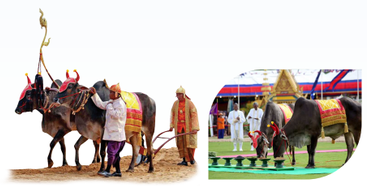

พิธีจรัตเปรี๊ยะนองกอล (Pithi Chrat Preah Neanng Korl) ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์ เพื่อบำรุงขวัญราษฎรและชาวนา รวมถึงเป็นการบูชาเทพยดาผู้รักษาผืนดิน พิธีนี้มีการจัดต่อเนื่องในราชสำนักมาตลอดตั้งแต่ยุคขอม แต่ต้องหยุดลงในยุคของเขมรแดงครองเมือง และเพิ่งกลับมาฟื้นฟูใหม่เมื่อไม่นานมานี้ โดยราชสำนักกัมพูชามิได้ประกอบพระราชพิธีพืชมงคลอันเป็นพิธีพุทธ สำหรับประเทศไทยได้นำมาดัดแปลงภายหลัง มีเพียงพิธีไถหว่านและพระโคเสี่ยงทาย อันเป็นพิธีพราหมณ์เท่านั้น

ทั้งนี้ พิธีดังกล่าวมีรูปแบบพิธีการที่คล้ายคลึงกันกับใน ไทย เมียนมา เวียดนาม จีน และเกาหลี ฯลฯ

เทศกาลอาหารสิงคโปร์ (Singapore Food Festival)

เทศกาลที่ยิ่งใหญ่และขึ้นชื่อที่สุดของประเทศ รวบรวมเมนูอาหารกว่าพันชนิด จากหลากเชื้อชาติ ทั้ง จีน มาเลย์ แขก อาหารตะวันออก อาหารตะวันตก ฯลฯ ยกขบวนความอร่อยมาให้เลือกมากมาย ทั้งของคาว ของหวาน โดยงานนี้จะถูกจัดขึ้นในทุกพื้นที่ของเกาะ มีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น อาหารราคา 50 เซนต์ และสตรีทฟู้ด จัดต่อเนื่องยาวนานกว่าครึ่งเดือน

เทศกาลปาไฮยัส (PAHIYAS Festival)

อีกชื่อหนึ่งคือ The Lucban San Isidro Pahiyas Festival หนึ่งในเทศกาลเฉลิมฉลองที่ยิ่งใหญ่และมีสีสันมากที่สุดของประเทศ เทศกาลนี้จัดขึ้นเพื่อเป็นการขอบคุณนักบุญ San Isidro ที่ประทานพรให้การเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรได้อย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดฤดูกาล สำหรับเทศกาลนี้จัดขึ้นที่เมืองเกซอน ช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี โดยไฮไลต์ของเทศกาลอยู่ที่การตกแต่งบ้านเมืองด้วยข้าวและพืชผลทางการเกษตรนานาชนิด สีสันตระการตา และหนึ่งในสัญลักษณ์ที่โดดเด่นของงาน คือ พวงระย้าข้าว (Rice Chandelier)

เทวี ศรี (Dewi Sri)

เป็นเทวีผู้อุปถัมภ์ความอุดมสมบูรณ์ และพืชพันธุ์ธัญญาหารตามความเชื่อพื้นเมืองดั้งเดิมของชาวชวา, ซุนดา และบาหลี ก่อนการรับศาสนาฮินดู และอิสลาม ทำนองเดียวกับคติแม่โพสพของไทย ครั้นหลังการรับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เทวี ศรี ถือว่าเป็นพระภาคหนึ่งของพระลักษมี และยังคงบูชากันอย่างแพร่หลายในหมู่เกาะบาหลีและชวา

วันชาวนาและชาวประมง (The Farmers and Fishermen's Day)

ภาครัฐได้ประกาศให้ทุกวันที่ 1 พฤศจิกายน ของทุกปี เป็นวันชาวนาและชาวประมง (The Farmers and Fishermen's Day) เพื่อเป็นการรำลึกถึงวันที่สุลต่านเสด็จพระราชดำเนินเปิดงานมหกรรมการเกษตรและอาหารแห่งชาติ เมื่อ พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) และร่วมรำลึกถึงความสำคัญของชาวนาและชาวประมง ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการผลิตอาหารเลี้ยงดูคนในประเทศ

ทุ่งนาที่เมืองพะอันเมียนมา ทางเข้าวัดถ้ำศรัทธา (Saddar Cave) "เมืองพะอัน" เมืองหลวงของรัฐกะเหรี่ยง ประเทศเมียนมา ตั้งอยู่ห่างจากด่านชายแดนแม่สอด จังหวัดตาก ประมาณ 150 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้าชมวัดที่อยู่ภายในถ้ำต้องลงเรือ จากนั้นจะมีผู้พายพาพายเรือตามคูคลอง ผ่านทุ่งนาเขียวขจีสู่ปากทางเข้าวัด

นิทรรศการ พิพิธอาเซียน ภาค 6 : ข้าว สายใยอาเซียน
A Journey Through ASEAN part 6 : ASEAN Rice = ASEAN Life
59-08 / No. 06

TK park อุทยานการเรียนรู้ สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

ผลิตโดย
โครงการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ
สำนักงานอุทยานการเรียนรู้ (TK park) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)